

اصول نظریہ پردازی در پرستاری

ترجمہ و گردآوری

دکتر فروغ رفیعی

ویراستار

دکتر سیدہ فاطمہ اسکویی

سرشناسه: رفیعی، فروغ، ۱۳۳۴ - ، گردآورنده و مترجم.
عنوان و بدیدآور: اصول نظریه پردازی در پرستاری / ترجمه و گردآورنده فروغ رفیعی. ویراستار
فاطمه اسکویی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی ایران، ۱۳۸۵

مشخصات ظاهری: ۲۵۲ص

شابک: 978-964-6473-99-7

وضعیت فهرست نویسی: قیفا

یادداشت: صفحه عنوان به انگلیسی :

Forough Rafii, The Principles of theory development in nursing

یادداشت: واژه نامه.

یادداشت: نمایه.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۲۵.

عنوان دیگر: نظریه پردازی در پرستاری.

موضوع: پرستاری - فلسفه

موضوع: پرستاری - الگوها.

شناسه افزودن: اسکویی، فاطمه، ۱۳۴۱ - ، ویراستار.

شناسه افزودن: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی ایران

رده بندی کنگره: ۶۱۰/۷۳۰۱ RTA۴/۵۶/۷

رده بندی دیویی: ۶۱۰/۷۳۰۱

شماره کتابخانه ملی: ۴۵۷۲۱-۸۵

رده بندی: NLM

موضوع: فلسفه پرستاری

موضوع: نظریه پرستاری

رده بندی WY۸۶/۶۵۸/۱۳۸۵

نام کتاب: اصول نظریه پردازی در پرستاری

ترجمه و گردآوری: دکتر فروغ رفیعی

ویراستار: دکتر سیده فاطمه اسکویی

ناشر: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی ایران ۸۶-۱۳۶

تاریخ و محل انتشار: ۱۳۸۶ - تهران

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

تایپ کامپیوتری و صفحه آرائی: مؤسسه شایان

کارشناس کتاب: زهرا آخوندزاده

تکثیر و صحافی: مؤسسه انتشاراتی همراه

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۶۴۷۳-۹۹-۷ ISBN 978-964-6473-99-7

قیمت: ۷۸۰۰۰ ریال

* کلیه حقوق قانونی این اثر متعلق به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی - درمانی ایران می باشد.

بیشتر نظریه‌ها در طول دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در رشته پرستاری بوجود آمده‌اند و بدلیل ارتقاء کیفی مراقبت‌ها همچنان در حال تحول هستند. چارچوب‌های مفهومی و الگوهای پرستاری عقایدی را درباره انسان ارائه می‌نمایند که اساس آن نگاه به انسان بعنوان یک کل است. سلامتی از دیدگاه پرستاری چیزی بیش از فقدان بیماری است و سلامت فرآیندی پویاست و بسته به موقعیت‌های مختلف زندگی متفاوت است.

نظریه‌های مربوط به سلامت و بیماری که توسط پرستاران ارائه گردیده و معمولاً از طریق توصیف و پیش‌بینی پدیده‌ها صورت می‌گیرد دانشی را ایجاد می‌نماید که باعث بهبود مراقبت‌ها می‌شود و روش‌های نظام مند را برای مراقبت ارائه می‌کند. نظریه‌ها به پرستاران این فرصت را می‌دهد که دلائل انجام کار خود را درک کنند و به قدرت استقلال حرفه‌ای دست یابند.

بسیاری از نظریه‌پردازان پرستاری از جمله جاکوبز و چین بر این باورند که نظریه پرستاری عقاید جدید را می‌آفریند و پرستاری را از سایر حرفه‌ها متمایز می‌کند. نظریه‌ها قادر هستند که نشان‌دهنده دانش مورد نیاز پرستاران باشند.

اثری که پیش‌روی شماست به همت والای سرکار خانم دکتر فروغ رفیعی عضو محترم هیئت علمی دانشکده پرستاری ترجمه و

گردآوری شده است و توسط سرکار خانم دکتر فاطمه حقدوست اسکوئی ریاست محترم دانشکده پرستاری ویراستاری گردیده است. این اثر که از منابع مورد نیاز برای دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای پرستاری است حاوی هشت فصل است. در فصل اول زمینه‌های توسعه دانش مورد بحث قرار می‌گیرد، فصل دوم و سوم مروری اجمالی دارد بر الگوهای اساسی دانش پرستاری، چارچوب‌ها و مفاهیم عمده در نظریه‌های پرستاری، فصل چهارم به تحلیل نظریه‌های پرستاری پرداخته و فصل پنجم به شناسایی واژه‌ها در توسعه نظریه‌ها و فصل ششم به بحث استدلال منطقی می‌پردازد. فصل هفتم فرآیند نظریه‌پردازی و فصل هشتم توصیف و نقد نظریه تجربی را معرفی می‌نماید.

مطالعه این اثر ارزنده را به دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری و دانشجویان دوره دکترای پرستاری، اعضاء محترم هیئت علمی پرستاری توصیه می‌نماید. امید است دستاوردهای این اثر بتواند راهنمایی مفید در آموزش نظریه‌پردازی در پرستاری باشد و ارتقاء کیفی خدمات پرستاری را به همراه داشته باشد.

دکتر ابوالفضل خسروی

معاون پژوهشی

علیرغم پیشرفت چشمگیر نظریه‌پردازی در رشته پرستاری، در مورد سهم نظریه در ایجاد دانش و نقش محققین و کارشناسان بالینی به عنوان نظریه پرداز خصوصاً در کشور ما همچنان ابهام وجود دارد، پرستاران نیز مانند اعضای سایر رشته‌های گروه پزشکی اغلب خود را تنها کارشناس بالینی، مدرس، نظریه‌پرداز و یا تنها محقق می‌دانند، بنابراین نظریه‌پردازی و کاربرد نظریه به صورت برج عاج جلوه می‌کند و بدیهی است که این امر نگرانی‌هایی را برای توسعه دانش پرستاری در پی خواهد داشت.

نظریه و تفکر نظری تنها محدود به نظریه‌پردازان یک رشته نیست. تفکر نظری در مورد تمام نقش‌هایی که توسط پرستاران ایفا می‌شود؛ مثل فعالیت‌های تحقیقی، کار تخصصی بالینی، مشاوره و مدیریت امری حیاتی است. بعنوان مثال تفکر نظری می‌تواند در تمام جنبه‌های فرآیند تحقیق نمایش داده شود. این تفکر در تعیین پدیده‌ها در حوزه پرستاری، افتراق بین آنها و تصمیم‌گیری راجع به اینکه سؤالات تحقیق چگونه به حوزه نظری پرستاری و تمرکز پرستاری مربوط می‌شوند نمایش داده می‌شود. تفکر نظری کمک می‌کند تا در مورد تعهد شخصی محقق نسبت به فرآیند تحقیق، سؤالاتی ایجاد

شود. هنگامی که این سؤالات به وجود می‌آیند، مورد بحث قرار می‌گیرند و پاسخ داده می‌شوند فرآیند تفکر نظری روی می‌دهد.

پس از شرح یک پدیده، تفکر نظری، همچنان به هدایت فرآیند تحقیق ادامه می‌دهد. محقق به دنبال نظریه‌هایی می‌گردد که بتواند به توضیح این پدیده کمک نموده یا نوعی کنش پرستاری در مورد آن پیشنهاد کند. در این هنگام اگر نظریه‌هایی وجود داشته باشد، محقق آن را ارزشیابی می‌کند تا تصمیم بگیرد مفیدترین نظریه برای تحقیق کدام است. ارزشیابی نظریه‌ها به همان اندازه که کار نظریه پردازان است، وظیفه محققین و متخصصین بالینی هم می‌باشد. محقق در مورد لزوم ارزشیابی یک نظریه و آزمون آن می‌اندیشد و راه‌های کمک به تصحیح و توسعه نظریه توسط یافته‌های تحقیق را می‌یابد. متخصص بالینی، نظریه‌ها را از لحاظ کاربرد و استفاده در بالین ارزشیابی می‌کند ارزشیابی قابلیت کاربرد نظریه در تحقیق یا کار بالینی، اهمیت زیادی در کل فرآیند نظریه پردازی دارد و جنبه دیگری از تفکر نظری را مطرح می‌سازد.

پس از ارزشیابی، فرضیاتی برای هدایت فرآیند تحقیق یا آزمون نظریه ایجاد می‌شود. پس از آزمون کردن یک نظریه یا فرضیات آن ممکن است محقق وظیفه را به سادگی با بیان یافته‌ها یا تفسیر آن یافته‌ها در رابطه با نظریه اصلی کامل کند، شاید چنین انتخاب کند که نظریه اصلی را تغییر شکل داده و وسعت دهد یا تعدیل کند.

تمامی این فعالیت‌ها از نظر ماهیت، جنبه نظری دارد و بیانگر تفکر نظری و نظریه‌پردازی است و بایستی بعنوان جنبه‌ای از پیوستن به کار مورد نیاز برای توسعه پرستاری نظری مورد تصدیق قرار گیرد.

تفکر نظری در بالین هم کاربرد مشابهی دارد. متخصص بالینی حرفه‌ای باید در تصمیم‌گیری راجع به اینکه چه چیزی را در مددجویان خود بررسی کند، چه زمانی بررسی را انجام دهد، کنش‌ها و اعمال مورد نیاز را چگونه شرح دهد و چه مداخلاتی را برای آن موقعیت انتخاب کند فرآیند مشابهی را طی نماید. برخی از این تصمیم‌ها بر اساس نظریه هستند و برخی دیگر می‌توانند محرکی برای توسعه نظریه باشند. برای تسهیل درک فرآیندهایی که ذکر آن رفت، کتاب حاضر تدوین گردید و با مطرح نمودن تعاریف برخی مفاهیم کلیدی به عنوان یک اصل پایه و روشن ساختن فعالیت‌های نظریه‌پردازی عرضه شد.

کتاب حاضر با توجه به کمبود چشمگیر منابع فارسی به عنوان راهنمود نظریه‌پردازی و درک فرآیندهای آن و تاکید کنونی بر ایجاد دانش در هر رشته و به امید کاستن از شکاف‌های موجود در امر توسعه دانش، گردآوری و ترجمه شد. هدف این کتاب روشن کردن واژه‌های نظریه، نظریه‌پردازی و تفکر نظری است. همچنین این کتاب به بحث در مورد فعالیت‌های نظریه‌پردازی پرستاران، نظریه‌پردازان و پژوهشگران پرداخته و روشن می‌سازد که شاید ما

بدون الصاق برچسب نظریه بر فعالیت‌های خود، نظریه‌ای را پرداخته و آن را بکار برده‌ایم. کتاب بازگو می‌کند که ما چگونه می‌توانیم از طریق توسعه دانش به پیشرفت در رشته پرستاری ادامه دهیم، و چگونه می‌توانیم از طریق مقررات و سیاست‌های مبتنی بر نظریه، مراقبت بهتر از مددجویان را تسهیل نماییم. این کتاب راه رسیدن به این اهداف را فراهم نمی‌کند، بلکه عقاید و باورهای را فراهم می‌سازد که خواننده را قادر به پیگیری اهداف، توسعه دستورالعمل‌ها و به اشتراک گذاشتن بصیرت خود با همکاران می‌نماید.

این کتاب در تمام حیطه‌های عرصه، آموزش، و مدیریت کاربرد دارد اما مخاطبین اصلی آن محققین پرستاری، دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد هستند و مطالعه کتاب می‌تواند به دانش‌پژوهان کمک نماید تا فرآیندهای نظریه‌پردازی را درک کنند و با نقد و ارزشیابی نظریات پرستاری، بصیرت خود را نسبت به راههای کسب و ایجاد دانش گسترش دهند و فعالیت‌های نظریه‌پردازی خود را از قوه به فعل در آورند.

برای نگارش کتاب حاضر از چند منبع عمده نظریه‌پردازی استفاده شده است و از آنجا که بسیاری از واژه‌های بکار رفته برگردان فارسی ندارد، تلاش بر آن بوده است تا با استفاده از واژه‌نامه‌ها و کتاب‌های مناسب و با توجه به مفهوم واقعی هر کلمه

در متن کامل نظریه، از واژه‌های فارسی مناسب استفاده شود. با اینحال تمامی اینگونه واژه‌ها با زیرنویس انگلیسی آن ذکر گردیده است تا ابهامات احتمالی خوانندگان برطرف شود.

کتاب در هشت فصل تنظیم شده است. فصل اول به زمینه‌های توسعه دانش پرداخته و ارزش‌ها و منابع موثر بر توسعه دانش پرستاری را بطور مختصر مورد بحث قرار داده است. فصل دوم نگاهی اجمالی بر الگوهای اساسی دانش پرستاری دارد و چهار الگوی اساسی دانش را که پرستاران بر آن ارزش نهاده و مورد استفاده قرار می‌دهند مورد بررسی قرار می‌دهد. فصل سوم با مروری بر مفاهیم عمده در نظریه‌ها و چارچوب‌های پرستاری، چهار مضمون عمده پرستاری، شخص، جامعه و محیط و سلامتی را مورد بحث قرار داده است. فصل چهارم مقدمه‌ای است بر تحلیل نظریه‌های پرستاری، در این فصل اشاره‌ای کوتاه بر مفاهیم عمده نظریه‌پردازی و معیارهای ارزشیابی نظریه‌ها صورت گرفته و سپس به بررسی مختصر آثار بسیاری از نظریه‌پردازان پرستاری پرداخته است. فصل پنجم به شناسایی واژه‌ها در توسعه نظریه اختصاص دارد و تمام واژه‌ها را در سطحی وسیع مورد بحث قرار داده است. فصل ششم فرآیند استدلال منطقی را توصیف می‌کند و سه روش استدلال منطقی را شرح می‌دهد. فصل هفتم به بحث کاملی در مورد فرآیند نظریه‌پردازی پرداخته است. در این فصل اجزاء

نظریه، انواع سازماندهی نظریه، انواع نظریه‌ها و سایر موارد مرتبط، به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است. آخرین فصل به توصیف و نقد نظریه تجربی اختصاص دارد و ارزشیابی نظریه از ابعاد مختلف را به بحث گذاشته است.

مجموعه فصل‌های کتاب کوششی همگون برای شناسایی واژه‌ها در نظریه‌پردازی، چگونگی شناخت و توسعه روابط بین و میان مفاهیم، درک اجزاء نظریه، ایجاد نظریه و نهایتاً نقد و ارزشیابی نظریات پرستاری است.

مترجم و گردآورنده اثر، در تدوین کتاب حاضر از مساعدت‌های صمیمانه همکاران عزیز به‌ربرد. جناب آقای دکتر ابوالفضل خسروی معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ایران امکانات لازم برای تهیه کتاب را از ابتدا تا انتها فراهم نمودند. سرکار خانم دکتر سیده فاطمه اسکویی عضو هیئت علمی و ریاست محترم دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران با علم والا و قلم شیوای خود ویرایش کتاب را عهده‌دار شدند. سرکار خانم دکتر فاطمه دباغی عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایران و ریاست محترم اداره انتشارات دانشگاه صمیمانه تمام مراحل اجرایی کتاب را هدایت نمودند. سرکار خانم آخوندزاده کارشناس محترم اداره انتشارات دانشگاه تمام اجزاء کتاب را با وسواس خاص علمی به هم پیوستند و جناب آقای رسولی زحمت

صفحه‌آرایی کتاب را با مهارت خاص خود بعهدہ گرفتند. نویسندہ مراتب تشکر و قدردانی خود را بہ تمامی این عزیزان تقدیم کردہ و موفقیت آنان را از درگاہ خداوند متعال مسئلت می‌نماید.

امید است کہ محققین پرستاری با استفادہ از این کتاب و با تکیہ بر تجارب تحقیقی خود بتوانند نظریات جدیدی را در حیطہ پرستاری توسعہ دادہ و با استفادہ از نظریات موجود در سایر حیطہ‌های علمی، الگوها و نظریاتی را از آنها استنتاج نمایند و بہ این ترتیب سهم خود را در گسترش علم پرستاری و پیشرفت مراقبت علمی از بیمار، آموزش و مدیریت پرستاری ایفا کنند.

دکتر فروغ رفیعی

عضو هیئت علمی دانشکدہ پرستاری و مامایی

دانشکادہ علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی ایران

فهرست مطالب

۳	فصل اول: زمینه‌های توسعه دانش
۳	ارزش‌ها
۴	منابع
۷	فصل دوم: مروری اجمالی بر الگوهای اساسی دانش پرستاری
۱۰	دانش تجربی: علم پرستاری
۱۱	اخلاق: جزء اخلاقی دانش پرستاری
۱۳	دانش فردی در پرستاری
۱۵	زیبایی‌شناسی: هنر پرستاری
۱۶	فرآیندهایی برای توسعه دانش پرستاری
	فصل سوم: مروری اجمالی بر مفاهیم عمده در نظریه‌ها و
۲۱	چارچوب‌های پرستاری
۲۶	پرستاری
۳۰	شخص
۳۲	جامعه و محیط
۳۴	سلامتی
۳۷	فصل چهارم: مقدمه‌ای بر تحلیل نظریه‌های پرستاری
۳۹	دلیل وجود نظریه
۴۰	مفاهیم و تعاریف عمده در توسعه نظریه

۴۴	تحقیق
۴۴	دامنه نظریه‌ها
۴۵	توسعه نظریه
۴۵	فراپند توسعه نظریه
۴۶	شکل‌های نظریه
۴۷	معیارهای ارزشیابی نظریه
۴۷	روشنی یا وضوح
۴۸	سادگی
۴۹	عمومیت
۴۹	دقت تجربی
۵۰	نتایج قابل استنتاج
۵۱	آثار نظریه پردازان پرستاری
۵۱	فلسفه‌ها
۵۷	الگوهای مفهومی
۶۵	نظریه‌های پرستاری
۷۳	ارزشیابی توسعه نظریه
۷۵	فصل پنجم: شناسایی واژه‌ها در توسعه نظریه
۷۷	علم
۷۸	دانش (شناخت)
۷۹	حوزه
۸۰	پدیده
۸۱	فلسفه
۸۲	نظریه
۸۴	مفاهیم
۸۶	مفاهیم عددی یا شمارشی
۸۶	مفاهیم وابسته
۸۶	مفاهیم تعاملی یا ترکیبی
۸۷	مفاهیم آماری
۸۷	مفاهیم نهایی یا تجمعی
۸۹	تعاریف
۹۰	بیانیه‌های ارتباطی

۹۲	قوانین
۹۳	تعمیم‌های تجربی
۹۳	فرضیه‌ها
۹۴	اکسیوم‌ها و خرده‌نظریه‌ها
۹۶	بیانیه‌های وابسته یا علی
۹۶	بیانیه‌های ارتباطی وابسته
۹۶	بیانیه‌های ارتباطی علی
۹۷	پیش‌فرض‌ها
۹۸	الگوها و چارچوب‌های مفهومی
۱۰۰	گستره نظریه‌ها
۱۰۱	پارادایم (چارچوب غالب)/ ابرانگار
۱۰۳	فصل ششم: استدلال منطقی
۱۰۶	قیاس
۱۱۰	استقرا
۱۱۵	رتروداکشن (ترکیب قیاس و استقرا)
۱۲۳	فصل هفتم: فرایند نظریه‌پردازی
۱۲۶	اجزاء نظریه
۱۲۷	مفاهیم
۱۳۰	بیانیه‌های تتورتیکال
۱۳۴	تعاریف
۱۳۵	ارتباطات زنجیره‌ای
۱۳۵	ترتیب و نظم
۱۳۶	انواع سازمان‌دهی نظریه
۱۳۶	مجموعه قوانین
۱۳۸	اکسیوماتیک
۱۴۲	فرایند علی
۱۴۳	خلاقیت در نظریه‌پردازی
۱۴۵	نظریه‌های پرستاری
۱۶۰	انواع نظریه‌ها
۱۶۳	اجزاء نظریه
۱۶۳	موارد استفاده و فواید نظریه‌ها

۱۶۷	فصل هشتم: توصیف و نقد نظریه تجربی
۱۷۱	این چیست؟ توصیف نظریه
۱۷۲	هدف این نظریه چیست؟
۱۷۹	مفاهیم این نظریه چه هستند؟
۱۸۱	تعاریف در این نظریه چه هستند؟
۱۸۳	چه روابطی در این نظریه وجود دارد؟
۱۸۶	ساختار این نظریه چیست؟
۱۹۱	چه پیش فرض‌هایی در این نظریه هست؟
۱۹۵	تشکیل یک توصیف کامل
۱۹۷	نظریه چگونه کارگر می‌افتد؟ نقد خردمندان نظریه
۲۰۴	این نظریه تا چه حد واضح است؟
۲۱۱	این نظریه تا چه حد ساده است؟
۲۱۲	این نظریه تا چه حد عمومیت دارد؟
۲۱۴	این نظریه تا چه حد قابل بررسی است؟
۲۱۶	این نظریه تا چه حد مهم است؟
۲۱۸	نقد کامل
۲۲۲	جمع‌بندی
۲۲۳	منابع
۲۲۷	ایندکس - واژه‌نامه - فهرست اسامی